

Badania i analiza możliwości stosowania kolumny z wypełnieniem komórkowym w procesie selektywnej absorpcji benzolu

Treść: Omówiono możliwości zastosowania nowego typu kolumn z wypełnieniem komórkowym pracujących w reżimie barbotażowym, w procesie absorpcji benzolu z gazu koksowniczego w oleju płuczkowym. Opracowano nową procedurę projektowania i eksploatacji węzła absorpcji benzolu.

Wprowadzenie

W większości koksowni absorpcja benzolu jest prowadzona w kolumnach pracujących w układzie szeregowym, przy czym węzeł absorpcji benzolu jest zwykle poprzedzony węzłami absorpcji siarkowodoru i amoniaku. Zarówno pod względem technologicznym, jak i procesowym, rozwiązanie takie jest

korzystne, gdyż w poszczególnych węzłach realizuje się selektywną absorpcję jednoskładnikową. W węźle I następuje absorpcja siarkowodoru za pomocą wody amoniakalnej, przy czym pozostałe składniki można uznać za inertne. W węźle II absorbuje się amoniak za pomocą wody, zaś pozostałe składniki są inertami. W węźle III następuje absorpcja benzolu za pomocą oleju płuczkowego, gdzie pozostałe składniki gazu koksowniczego są inertami.

Węzeł absorpcji benzolu, który jest przedmiotem oceny, składa się z dwóch kolumn absorpcyjnych, pracujących w układzie szeregowym. Kolumny o średnicy 6 m i wysokości całkowitej około 32 m, zawierają po pięć stopni z cyrkulacją oleju.

*) Instytut Inżynierii Chemicznej i Budowy Aparatury Politechniki Śl., Gliwice

**) Zakłady Koksownicze im. Powstańców Śl., Zdziechowice

przy czym ilość oleju świeżego wynosi $120 \text{ m}^3/\text{h}$, dla wydajności linii $65000 \text{ m}^3/\text{h}$ (dane dotyczące objętości gazów podano w całości pracy w przeliczeniu na ciśnienie $1,01325 \cdot 10^5 \text{ Pa}$ i temperaturę $273,15 \text{ K}$). Stopnie utworzone są przez usypane pierścienie Raschiga o wymiarze $50 \times 50 \times 5 \text{ mm}$, a wysokość warstw w stopniach wynosi $1,6 \text{ m}$.

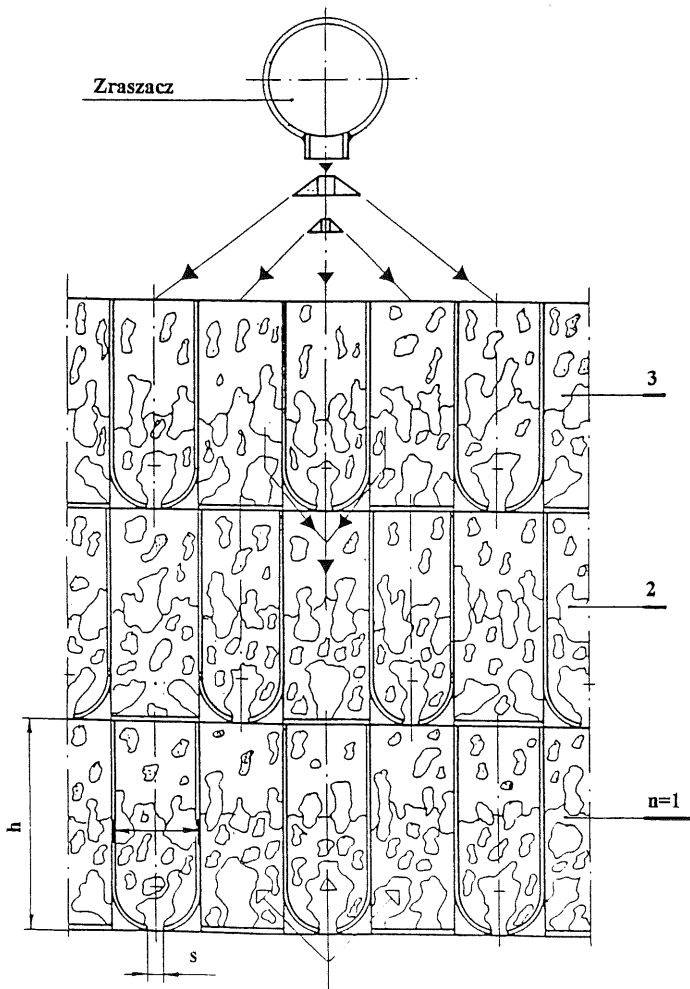
Do tradycyjnych rozwiązań płuczek benzolowych należą kolumny z wypełnieniami kształtkowymi, tj. wypełnieniem spiralnym i pierścieniami Raschiga. Do nowszych rozwiązań należą: kolumny rozpyłowo-kropłowe, kolumny z wypełnieniem płasko-równoległym i kolumny z wypełnieniem kształtkowym, pracującym w reżimie emulsyjnym, a także kolumny półkowe typu sitowego.

Podjęte badania mają na celu analizę możliwości aplikacji kolumny nowego typu, wysokoprędkościowej, która zawiera wypełnienie komórkowe.

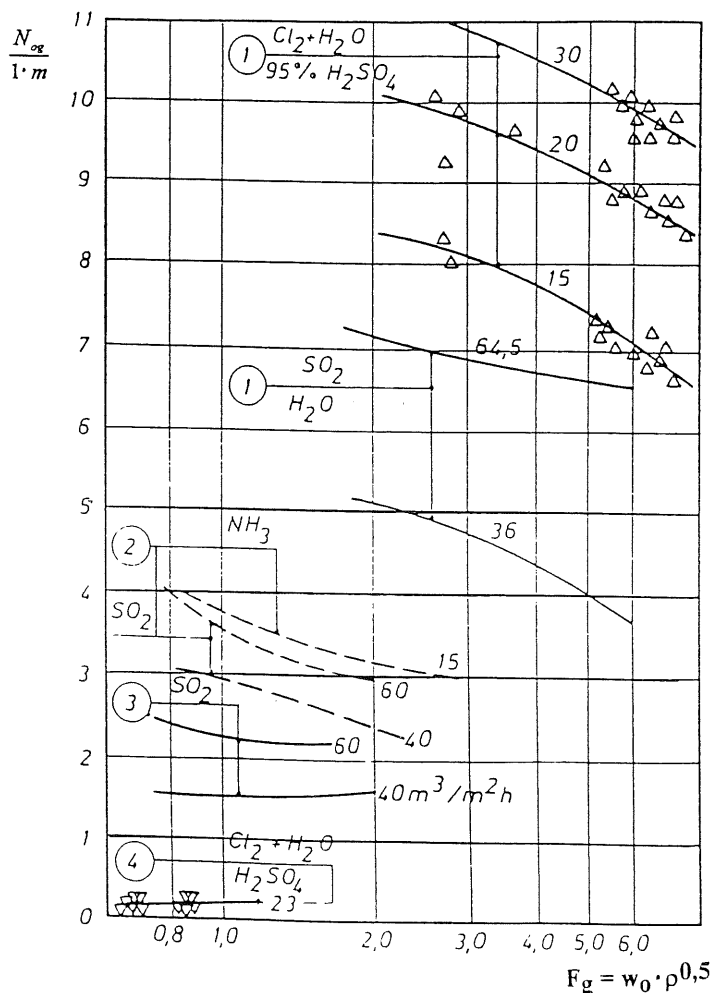
Wypełnienie komórkowe jest strukturalnym wypełnieniem warstwowym, pracującym w reżimie barbotażowym. Wypełnienie jest układane w aparacie w postaci warstw o strukturze komórkowej, przy czym komórki w dolnej części mają promieniowe bądź skośne zagięcia, tworzące szczeliny: centralną i dwie boczne (rys. 1). Ciecz zraszająca i gaz przepływają przeciwnie-runkowo. Stabilna praca wypełnienia jest podyktowana osiągnięciem w polu szczelin stanu dynamicznej równowagi cieczy i gazu. Wiąże się z tym quasi-statyczna akumulacja pewnej ilości cieczy w każdej komórce, gdzie ulega ona intensywnemu barbotażowi, kropłowej dyspersji i deflektorowemu odbiciu od

sąsiedniej, górnej warstwy wypełnienia. Taki łańcuchowy przebieg mechanizmów hydraulicznych, stymulujący procesy międzyfazowe, jest niezwykle intensywny i nieosiągalny w dotychczas stosowanych rozwiązaniach. Wypełnienie komórkowe charakteryzuje się elastyczną pracą, umożliwia ono: zmianę czynnika przepływowego gazu $F_g \in (0,3 \dots 7,0) \text{ m/s} \cdot (\text{kg/m}^3)^{0,5}$, zmianę objętościowej gęstości zraszania cieczą $\dot{g}_{cv} \in (2 \dots 160) \text{ m}^3/\text{m}^2 \text{ h}$. Porównanie wypełnienia komórkowego z nowoczesnymi wypełnieniami kolumnowymi (rys. 2, tabl. 1) wskazuje na istotny wzrost intensywności procesowej wypełnienia komórkowego oraz widoczne przesunięcie zakresu pracy w kierunku większych czynników przepływowych. Oznacza to, że przy identycznym efekcie technologicznym istnieje możliwość: redukcji niezbędnej wysokości wypełnienia, a zatem i redukcji całkowitej wysokości kolumny, odpowiednio do wzrostu liczby jednostek wymiany masy ($N_{og}/1 \text{ m}$ wysokości wypełnienia), redukcji średnicy kolumny o około $20\text{--}40\%$, znacznego obniżenia kosztów inwestycyjnych i zużycia materiałów konstrukcyjnych.

Z analizy rysunku 2 oraz tablicy 1 wynika zwielenokrotniona procesowa skuteczność wypełnienia komórkowego, w odniesieniu do innych wypełnień kolumnowych, a także rozwiązań półkowych. Przedstawione wskaźniki określają korzyści techniczno-ekonomiczne nowego rozwiązania.

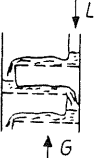

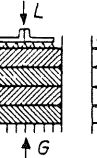
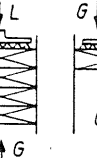
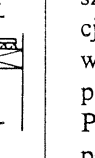
Rys. 1. Wypełnienie komórkowe z przykładową ilustracją reżimu hydraulicznego

Rys. 2. Liczba jednostek wymiany masy ($N_{og}/1 \text{ m}$), jako funkcja czynnika przepływowego F_g i gęstości zraszania, dla różnych typów wypełnień

1 - wypełnienie komórkowe, 2 - wypełnienie Sulzera typu Mellapak 260Y, 3 - pierścienie Palla, 4 - pierścienie Raschiga

Tablica 1
Porównanie różnych systemów kolumnowych

Przykład	Kolumna z półkami sitowymi	Kolumna z pierścieniami Palla 50 mm	Kolumna z wypełnieniem Sulzer BX	Kolumny z wypełnieniem komórkowym	
				przeciw prąd	współprąd
					
Czynnik $F_g = w \cdot \rho^{0,5}$	2,4	2,4	2,4	2-7	2-25
$\frac{N_{og}}{1 \cdot m}$	1,5	1,2	5	7-11	22-280*)
$\frac{\Delta p}{N_{og}}, \text{Pa}$	200-1500	80-400	10-40	maks. 90	maks. 2

*) – wartość dotyczy bezprzeponowego chłodzenia wody, przy wysokich temperaturach wlotowych wody

Analiza wpływu parametrów procesowych na skuteczność absorpcji benzolu w oleju płuczkowym. Największy wpływ na skuteczność absorpcji posiadają następujące parametry:

- ciśnienie gazu p ,
- temperatura gazu t_1 i temperatura oleju płuczkowego t_o ,
- właściwości oleju płuczkowego, tj. stężenie benzolu w oleju świeżym c_{v1} i masa molowa oleju M_o ,
- jednostkowe zapotrzebowanie oleju $\bar{m}_o$,
- rodzaj wypełnienia kolumny i wielkość powierzchni F .

Analiza wpływu wyszczególnionych parametrów jest istotna, zarówno w fazie projektowej, jak i w czasie eksploatacji wężła absorpcyjnego. Analiza ta może być oparta na klasycznym algorytmie procesu absorpcji składnika przez mieszaninę składników inertnych [1] $\{H_2, CH_4, CO, CO_2, N_2, O_2, NH_3, H_2S, H_2O \text{ (para)}\}$, przy czym składnik dyfundujący, którym jest benzol surowy, stanowi mieszaninę węglowodorów aromatycznych (przedgon, benzen, toluen, ksylen, solwentnafta). W ocenie zjawiska przyjmuje się założenia upraszczające ten skomplikowany przypadek wymiany masy do dyfuzji jednego składnika przez inert. Ilość dyfundującego składnika:

$$n_A = k'_A \cdot F \cdot \Delta \Pi_A = k'_A \cdot F \cdot \ln \frac{y_i^*}{y_i} = k'_A \cdot F \cdot \frac{y_A - y_A^*}{(y_{im})_{og}} \quad (1).$$

Opory wnikania masy występują w obu fazach, toteż obowiązują zależności:

$$\frac{1}{k'_A} = \frac{1}{\beta_{Ag}} + \frac{n_z}{\beta_{Ac}} \quad (2).$$

$$n_z = m_y \cdot \frac{x_i}{y_i^*} = m_y \cdot \frac{1 - x_A}{1 - y_A^*} \quad (3).$$

Układ ten dla niskociśnieniowej absorpcji benzolu w oleju płuczkowym, pochodzącym z destylacji smoły, podporządkowuje się prawu Raoult'a, zaś współczynniki wnikania masy mogą

być obliczane w oparciu o standardowe równanie kryterialne typu:

$$Sh = C \cdot Re^A \cdot Sc^B \cdot \Pi_i^D \quad (4).$$

Zmiany parametrów procesowych są interpretowane poprzez: moduł napędowy $\Delta \Pi_A$, współczynnik przenikania masy k'_A , zamiennik stężeń n_z .

W praktyce występuje jednoczesna zmienność wszystkich wyszczególnionych na wstępie parametrów, toteż uzyskanie szybkiej informacji decyzyjnej o sposobie prowadzenia absorpcji wg skomplikowanej procedury obliczeniowej, a przedstawionej jedynie w ogólnym zarysie, jest zwykle niemożliwe, co powoduje nieracjonalne prowadzenie wężła absorpcji benzolu. Parametry decyzyjne, za które można uznać: ilość i jakość oleju płuczkowego ($\bar{m}_o$, M_o , c_{v1} , t_o), natężenie przepływu gazu i jego temperaturę, wielkość powierzchni wymiany masy, zwłaszcza w kolumnach wielosekcyjnych, występują w przedstawionym algorytmie w postaci uwikłanej, posiadając charakter parametrów dyskretnych.

Waga tej problematyki spowodowała opracowanie szczególnego modelu matematycznego [2], opisującego skuteczność absorpcji benzolu w oleju płuczkowym. Niezależnie od rodzaju wypełnienia kolumny wpływ parametrów decyzyjnych ujmuje równanie:

$$\eta_A = 1 - \frac{b + n [\exp(m \cdot b) - 1]}{b + \exp(m \cdot b) - 1} \quad (5),$$

w którym czynniki modelowe posiadają następującą formułę:

$$m = 0,27 \cdot p \cdot \frac{k'_A \cdot F}{\bar{V}} \quad (6),$$

$$b = 1 - \frac{1 \cdot 10^5}{p \cdot \bar{m}_o} \quad (7),$$

$$n = \frac{10 \cdot 10^5}{p} \cdot \frac{c_{v1}}{c_A} \quad (8).$$

Przedstawione równanie analityczne (5) umożliwia ocenę wpływu parametrów konstrukcyjnych i procesowych na skuteczność działania wężła absorpcji benzolu, zaś analiza tych wpływów pozwala racjonalizować decyzje w zakresie prowadzenia ruchu oraz modernizacji aparaturowej całego ciągu absorpcyjnego oczyszczania gazu koksowniczego.

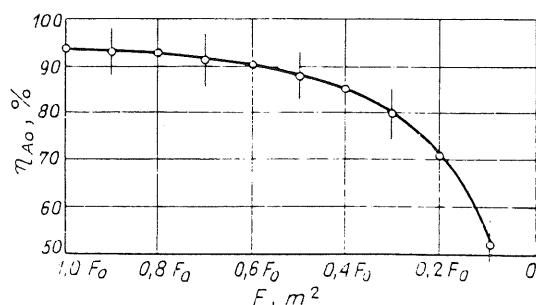
Wpływ wielkości powierzchni wymiany masy. Analiza wpływu wielkości powierzchni, odpowiada możliwości wyłączenia wybranych stopni cyrkulacyjnych lub jednej z kolumn. W kompleksie równań od (5) do (8) czynnikiem zmiennym jest m poprzez $F = \text{var}$, zaś czynniki b i n są stałe, co odpowiada niezmienności parametrów procesowych w czasie ruchu instalacji. Jednocześnie istnieje możliwość śledzenia następujących wielkości:

- końcowego stężenia benzolu w gazie:

$$c_{A2} = \frac{m_{A1}(1 - \eta_A)}{\bar{V}_2} \quad (9),$$

- wskaźnika strat produkcyjnych benzolu:

$$k_s = \left(1 - \frac{\eta_{Ai}}{\eta_{Ao}}\right) \cdot 100\% \quad (10).$$

Rys. 3. Wpływ powierzchni wypełnienia na sprawność absorpcji η_{Ao}

Wyniki analizy przedstawiono w formie graficznej na rysunku 3. W analizie przyjęto następujący zbiór rzeczywistych parametrów:

$c_{v1} = 0,18\%$ obj.; $c_{A1} = 29,4 \cdot 10^{-3} \text{ kg/m}^3$; $p = 1,13 \cdot 10^5 \text{ Pa}$;
 $\dot{V} = 21,09 \text{ m}^3/\text{s}$; $F_o = 95\,000 \text{ m}^2$; $\dot{m}_o = 28,25 \text{ kg/s}$;
 $t_1 = 30^\circ\text{C}$; $k_A = 7,501 \cdot 10^{-8} \text{ kg}/(\text{m}^2 \cdot \text{s}) \cdot \text{Pa}$; $\bar{m}_o = 1,34 \text{ kg/m}^3$
 obliczając wg równań (5) do (8):

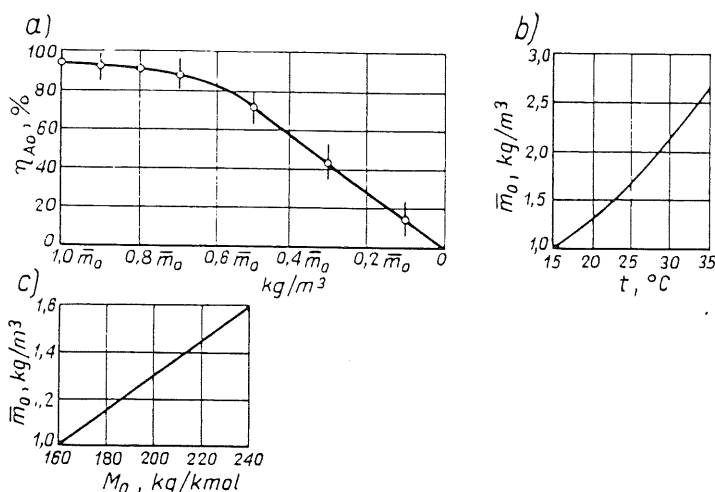
$m = 10,3$; $b = 0,339$; $n = 0,0543$; $\eta_{Ao} = 0,9356$.

Przyjmując, że węzeł absorpcyjny posiada powierzchnię F_o , gwarantującą osiągnięcie wymaganej, obliczeniowej skuteczności η_{Ao} , można sformułować następujący wniosek praktyczny, odniesiony do sekcyjnego rozwiązania kolumn: obniżenie wielkości powierzchni wypełnienia, np. poprzez wyłączenie zraszania sekcji, wpływa na obniżenie skuteczności absorpcyjnej, jednakże dla $F < 0,5 \cdot F_o$ spadek ten wynosi tylko 5,36%, dalsze obniżenie powierzchni powoduje gwałtowny spadek skuteczności.

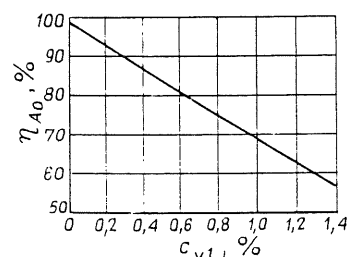
Wniosek ten posiada określone sprzężenie z wartością końcowego stężenia benzolu w gazie, jak i ze wskaźnikiem strat produkcyjnych benzolu. Podkreślić należy, że wobec zmienionych relacji ekonomicznych czynników surowcowych i energetycznych, celowe jest rozważenie możliwości wyłączania sekcji, a nawet jednej kolumny w układzie dwójkowym, gdyż przy nieznacznym spadku skuteczności absorpcji, osiąga się zmniejszenie zużycia energii z tytułu obniżenia oporów przepływu i wyłączenia stosownej ilości pomp. Jakość procesu absorpcyjnego może być jednocześnie kompensowana poprawą innych parametrów, reprezentowanych w równaniu modelowym.

Wpływ jednostkowego zapotrzebowania oleju $\bar{m}_o$. Wpływ jednostkowego zapotrzebowania oleju płuczkowego jest reprezentowany poprzez czynnik b równania modelowego, przyjmując pozostałe czynniki jako stałe. Wyniki obliczeń przedstawiono w formie graficznej na rysunku 4. Z przedstawionej analizy wynika, że racjonalny obszar regulacji jest organiczny wartością $0,7 \cdot \bar{m}_o$, powodując obniżenie skuteczności tylko o 5,06%. Przeprowadzona analiza odpowiada wartości $\bar{m}_o$, ustalonej dla określonej temperatury t_o i masy molowej oleju M_o . Jednocześnie rysunki 4b i c ilustrują wpływ temperatury procesu absorpcji oraz wpływ wartości masy molowej oleju na jednostkowe zapotrzebowanie oleju $\bar{m}_o$, gwarantujących zachowanie identycznej skuteczności absorpcji. Zmiany stężenia benzolu w gazie wylotowym i wskaźnika strat produkcyjnych benzolu, jako czynników związanych z wymogami technologicznymi i oceną ekonomiczną procesu, można prześledzić wg równań (9) i (10).

Wpływ stężenia benzolu c_{v1} w oleju świeżym. Zawartość benzolu w oleju płuczkowym świeżym decyduje o wartości siły napędowej procesu absorpcji, a wpływ na skuteczność absorpcji

Rys. 4. Wpływ: a – jednostkowego zapotrzebowania oleju $\bar{m}_o$ na sprawność absorpcji η_{Ao} , b – temperatury procesu absorpcji na jednostkowe zapotrzebowanie oleju $\bar{m}_o$, c – wartości masy molowej oleju na jego jednostkowe zapotrzebowanie

Rys. 5. Wpływ stężenia benzolu c_{v1} w oleju świeżym na sprawność absorpcji η_{Ao}

może być przeanalizowany poprzez czynnik n , zdefiniowany równaniem (8).

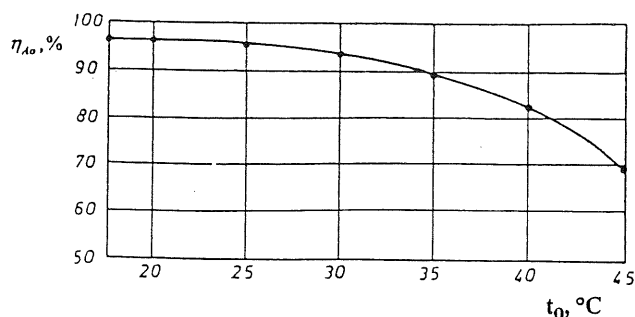
Na rysunku 5 przedstawiono graficzną interpretację analizowanego wpływu w rozszerzonym zakresie stężeń $c_{v1} \in (0 \dots 1,5)\%$ obj. Wykres wskazuje, że wzrost c_{v1} jest bardzo niekorzystny, mianowicie jeżeli c_{v1} wzrasta z 0,18% obj., będącego wartością wskazującą na poprawną pracę benzolowni, do wartości 0,4% obj. to straty produkcyjne benzolu w gazie odlotowym rosną dwukrotnie, bo z 1,91 do 3,80 g/m³, a produkcja benzolu maleje o 7,4%. Przeprowadzona analiza zawiera więc ważne wskazanie ruchowe, dotyczące właściwego przygotowania oleju płuczkowego w cyklu regeneracyjnym.

Wpływ temperatury oleju płuczkowego – t_o . Wpływ temperatury oleju płuczkowego analizuje się poprzez czynnik m wg równania (6), uwzględniający wpływ wielkości fizykochemicznych, a szczególnie wpływ prężności par na iloczyn $(k_A \cdot F)$, wyrażający wydajność strumienia przenikającej masy, odniesiony do jednostki siły napędowej Δp_{Am} . Absorpcja benzolu w oleju płuczkowym, pochodzącym z destylacji smoły, podporządkowuje się prawu Raoult'a:

$$p_A^* = 1,25 \cdot p_A \cdot x_A \quad (11).$$

Cisnienie nasyconej pary benzolu w stanie czystym obliczono wg wzoru opracowanego w oparciu o metodę Düringa:

$$p_A = 0,3533 \cdot 10^4 + 61,0881 \cdot (1,078 \cdot t_o - 7,8)^{1,5808} \quad (12).$$

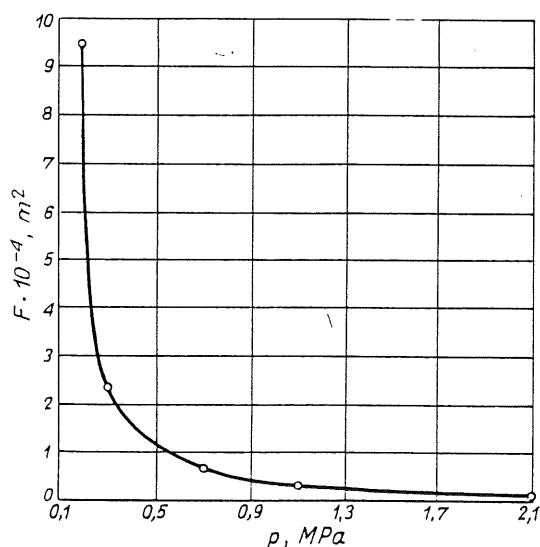

Rys. 6. Wpływ temperatury oleju płuczkowego na sprawność absorpcji η_{A0}

Analizę graficzną przedstawiono na rysunku 6, z którego wynika, że wpływ temperatury jest zauważalny zwłaszcza dla $t_o > 25^\circ\text{C}$. Wzrost temperatury oleju do 45°C oznacza spadek skuteczności absorpcji do 69,6%, zaś stężenie benzolu w gazie wylotowym wzrasta do $8,85 \text{ g/m}^3$, a wskaźnik strat produkcyjnych benzolu rośnie do 26%.

Wpływ ciśnienia gazu. Wpływ ciśnienia na proces absorpcji jest znany i realizowany w praktyce poprzez budowę węzła absorpcji niskociśnieniowej dla zakresu ciśnień $[p \in (0,11 \dots 0,125) \text{ MPa}]$ oraz odrębnej absorpcji ciśnieniowej dla zakresu ciśnień $[p \in (0,4 \dots 1,2) \text{ MPa}]$.

Analizę przeprowadzono przy założeniu projektowych stężeń benzolu w gazie: $c_{A1} = 29,4 \text{ g/m}^3$, $c_{A2} = 1,91 \text{ g/m}^3$ i przedstawiono graficznie na rysunku 7. Interesująca wydaje się

Rys. 7. Wpływ ciśnienia absorpcji na wielkość powierzchni wymiany masy

możliwość podwyższenia ciśnienia absorpcji w przedziale $(0,1 \dots 0,2) \text{ MPa}$, gdyż niezbędna powierzchnia wymiany masy ulega czterokrotnej redukcji. Przy istniejącym urządzeniu tłocznym podwyższenie ciśnienia w instalacji jest możliwe przez zmniejszenie oporów przepływu. Rezerw takich można poszukiwać poprzez uprzednio analizowane wpływy, a więc poprawę parametrów oleju (t_o , M_o , c_{o1}), zmniejszenie gęstości zraszania, a także wyłączenie części sekcji absorpcyjnych. Budowa instalacji ciśnieniowej, o ciśnieniu np. $1,0 \text{ MPa}$, umożliwia zredukowanie niezbędnej powierzchni do 3,2%, wartości porównawczej F_o .

Badania przemysłowe kolumny z wypełnieniem komórkowym. Schemat technologiczno-pomiarowy kolumny przed-

stawia rysunek 8. Gaz koksowniczy doprowadza się do kolumny 1 króćcem K1, o średnicy nominalnej $d_n = 1400 \text{ mm}$. Kolumna o średnicy $\varnothing 2000/2400 \text{ mm}$ i wysokości 8080 mm , posiada trzy pakiety wypełnienia komórkowego; sekcje I i II są sekcjami absorpcyjnymi, a sekcja III stanowi separator kropeł. Gaz przepływa kolejno przez sekcje I i II, gdzie następuje absorpcja benzolu, a unoszone krople oleju płuczkowego są wydzielane w separatorze komórkowym III i wypływa z kolumny króćcem K2, o średnicy nominalnej $d_n = 1400 \text{ mm}$. Sekcja II jest zraszana olejem płuczkowym świeżym poprzez króćcie K3 ($d_n = 150 \text{ mm}$), za pomocą pompy 2, a regulacja natężenia przepływu odbywa się zaworem Z1. Zraszanie sekcji II można uzupełnić olejem cyrkulacyjnym za pomocą zaworu Z2. Sekcja I zraszana jest olejem ściekającym z sekcji II oraz olejem cyrkulacyjnym poprzez króćcie K4 ($d_n = 100 \text{ mm}$), za pomocą pompy 3, z możliwością regulacji natężenia przepływu zaworem Z3. Obieg cyrkulacyjny służy uzupełnianiu zraszania oraz podwyższeniu stężenia benzolu w oleju nasyconym. Pompa cyrkulacyjna 3 jest połączona z segmentem olejowym kolumny poprzez króćcie K6 ($d_n = 100 \text{ mm}$). Regulator poziomu (LCR $\times 41$), sprzężony z zaworem regulacyjnym Z4, pozwala utrzymać stały poziom oleju w kolumnie. Kolumna posiada przelew awaryjny połączony z króćcem K7 ($d_n = 200 \text{ mm}$). Olej płuczkowy nasycony jest odbierany pompą 4 poprzez króćcie K5 ($d_n = 150 \text{ mm}$) i przesyłany do benzolowni. Kolumna została wyposażona w układ pomiarowy i regulacyjny, który pozwalał określać bilansowe i procesowe parametry strumieni węzła absorpcyjnego.

Poszczególne próby prowadzono dla stałego natężenia przepływu gazu i stałych natężeń przepływu oleju w poszczególnych sekcjach, a czas prowadzenia próby odpowiadał osiągnięciu stabilnego rozkładu stężeń w gazie i oleju płuczkowym.

Podstawowym kryterium, umożliwiającym obiektywną ocenę funkcjonowania kolumny, jest sprawność równowagowa absorpcji:

$$\eta_r = \frac{c_{A1} - c_{A2}}{c_{A1} - c_{A2}^*} \quad (13)$$

Drugim parametrem, który pozwala ocenić skuteczność działania kolumny absorpcyjnej, jest sprawność technologiczna definiowana jako:

$$\eta_t = \frac{c_{A1} - c_{A2}}{c_{A1}} \quad (14)$$

lub

$$\eta_t = \eta_r \left(1 - \frac{c_{A2}^*}{c_{A1}} \right) \quad (15)$$

Sprawność technologiczna jest uzależniona od możliwości procesowych kolumny, określonych iloczynem ($k_A \cdot F$), jak również od rzeczywistej siły napędowej Δp_{Am} , związanej z jednostkowym zapotrzebowaniem oleju $\bar{m}_o$ oraz początkowym stężeniem benzolu w oleju świeżym c_{o1} . Wielkość wpływu tych parametrów została przeanalizowana wcześniej i zweryfikowana w oparciu o wyniki pomiarów kolumny w wersji eksploatacyjnej. Wyniki przeprowadzonych badań przedstawiono w tabelicy 2. Natomiast wyniki obliczeń, stanowiące analityczną ocenę procesu absorpcji w badanej kolumnie, przedstawiono w tabelicy 3.

W wyniku przeprowadzonych badań i ich analitycznej oceny, można sformułować następujące tezy:

Tablica 3

Wyniki obliczeń będące analityczną oceną procesu absorpcji

L.p.	$\dot{m}_{Ag}$ kg/h	$\dot{m}_{Ao}$ kg/h	δ %	$p_A \cdot 10^{-5}$ Pa	X_1 % mas.	$p_{A2} \cdot 10^{-5}$ Pa	c_{A2}^* g/m ³	η_r	η_i	ϵ_k	$\dot{V}$ m ³ /s	w_1 m/s	w_2 m/s	ρ kg/m ³	$\dot{g}_1$ kg/m ² s	F_1^*	F_2^*	$\dot{g}_{o1}$ m ³ /m ² h	$\dot{g}_{o2}$ m ³ /m ² h	$\bar{m}_o$ kg/m ³	m	b	n	η_z
1	456,7	180,2	60,54	0,1417	0,6665	1,0414	8,54	0,7704	0,5490	0,7126	8,37	2,66	1,85	0,4488	1,1938	1,7820	1,2394	75,12	13,05	1,55	23,9373	0,3805	0,2586	0,7414
2	1421,2	864,9	39,14	0,1410	0,3999	1,0557	5,04	0,7372	0,6446	0,8744	16,21	5,16	3,58	0,4552	2,3488	3,4814	2,4154	108,23	38,20	2,30	12,5293	0,5882	0,1134	0,8863
3	1414,8	509,8	63,97	0,1051	0,5832	1,0560	5,47	0,7674	0,6531	0,8511	17,20	5,48	3,80	0,4602	2,5219	3,7175	2,5779	108,54	36,92	2,07	11,8126	0,5426	0,1805	0,8188
4	1236,5	1272,6	2,92	0,1707	0,5249	1,0571	7,99	0,8509	0,6381	0,7499	18,10	5,76	4,00	0,4498	2,5909	3,8631	2,6827	109,50	36,29	1,98	11,2366	0,5223	0,1866	0,8122
5	917,2	917,5	0,033	0,1618	0,5249	1,0434	7,67	0,8746	0,6485	0,7415	14,39	4,58	3,18	0,4445	2,0358	3,5035	2,1201	118,22	36,51	2,54	13,9499	0,6227	0,2035	0,7964
6	717,6	717,3	0,042	0,1403	0,5249	1,0377	6,69	0,8587	0,6638	0,7730	11,01	3,51	2,43	0,4467	1,5679	2,3459	1,6241	108,73	32,88	2,97	18,1323	0,6755	0,2059	0,7941
7	561,1	560,9	0,036	0,1282	0,6082	1,0357	7,09	0,8090	0,6110	0,7553	9,46	3,01	2,09	0,4498	1,3539	2,0187	1,4017	96,03	22,82	2,39	21,0626	0,5960	0,2433	0,7567

*) czynnik przepływowy gazu – [m/s · (kg/m³)^{0.5}]

$$F = \frac{1}{3,5365 \cdot 10^{-10} \cdot p - 2,4839 \cdot 10^{-5}}, \text{ m}^2 \quad (17),$$

dla zakresu ciśnień $p \in (1,01 \dots 21,01) \cdot 10^5$ Pa, z tym, że równanie (16) posiada większą dokładność w podanym zakresie ciśnień. Wpływ ciśnienia gazu okazuje się interesujący, ponieważ wg założeń projektowych, przyjętych w przykładzie obliczeniowym, ciśnienie gazu wynosi $p = 1,13 \cdot 10^5$ Pa, natomiast w trakcie prowadzonych badań, ciśnienie gazu było zawarte w zakresie ciśnień $p \in (1,0357 \dots 1,0571) \cdot 10^5$ Pa. Na podstawie wzoru (16) określono więc stosunek powierzchni niezbędnej dla osiągnięcia

identycznego efektu procesowego: $\frac{F_o}{F} \in (0,7924 \dots$

0,8399). Zatem różnica ciśnień $\Delta p \in (9430 \dots 7290)$ Pa, posiada podobny wpływ na skuteczność procesową jak ubytek powierzchni do wartości $F_o \cdot (0,7924 \dots 0,8399)$. Wynika stąd, że prowadzenie ruchu instalacji przy ciśnieniach gazu mniejszych od $1,13 \cdot 10^5$ Pa jest niekorzystne i jest powodem dodatkowego obniżenia skuteczności absorpcyjnej;

– w przeprowadzonych badaniach stosowano wskaźnik jednostkowego zapotrzebowania oleju $\bar{m}_o \in (1,55 \dots 2,97)$ kg/m³, który był dostosowany do natężenia przepływu gazu w funkcji jego temperatury t_1 (wg rys. 4 b). Sposób ten jest technologicznie racjonalny i winien być stosowany w praktyce. W rezultacie uzyskano skuteczności technologiczne $\eta_t \in (0,5490 \dots 0,6638)$, co oznacza wykorzystanie możliwości fizykalnych procesu w zakresie efektywności procesowej kolumny $\epsilon_k \in (0,7126 \dots 0,8744)$, gdyż zredukowana skuteczność absorpcji tworzy zbiór $\eta_z \in (0,7414, \dots, 0,8863)$, świadczący o osiągnięciu granicznej dla powyższych warunków skuteczności absorpcyjnej badanej kolumny z wypełnieniem komórkowym.

Analiza porównawcza przeprowadzonych badań wraz z wyborem optymalnych parametrów projektowych. Zgodnie z oceną zagadnień procesowo-ruchowych można stwierdzić, że skuteczność absorpcji jest funkcją wielu parametrów technologiczno-procesowych:

$$\eta_A = f(t_1, t_o, p, \dot{V}, k_A, F, \bar{m}_o, c_{o1}, c_{A1}) \quad (18).$$

Ten wieloparametrowy zbiór jest opisany równaniem modelowym (5)

$$\eta_A = 1 - \frac{b + n [\exp(m \cdot b) - 1]}{b + \exp(m \cdot b) - 1}$$

wraz z równaniami towarzyszącymi (6), (7), (8), tworzącymi podstawę algorytmu optymalizacyjnego, umożliwiającego określenie najkorzystniejszych parametrów pracy kolumny przemysłowej. Równanie (5) przekształcamy do postaci:

$$m = \frac{1}{b} \ln \frac{\eta_A \cdot (1 - b) + n - 1}{\eta_A + n - 1} \quad (19),$$

określającej wartość parametru m , umożliwiającego osiągnięcie wymaganej skuteczności technologicznej η_t przy określonych wartościach parametrów n i b . Parametry te są charakterystyczne dla danej linii technologicznej.

Procedura inicjuje określenie hipotetycznego, równowagowego stężenia benzolu w gazie c_{A2}^* dla istniejących parametrów technicznych, które w kolumnie rzeczywistej nie może być jednak osiągnięte. Stężenie równowagowego benzolu w gazie

wylotowym (c_{A2}^*) określa równanie:

$$c_{A2}^* = \frac{55,7538 \cdot p_A \cdot M_A}{p_2 \left(1 + \frac{M_A}{M_o} \cdot \frac{100 - x_A}{x_A} \right)} \quad (20),$$

gdzie: p_2 – jest ciśnieniem gazu poza sekcją absorpcyjną:

$$p_2 = p - (\Delta p_1 + \Delta p_2) \quad (21).$$

Zakłada się więc osiągnięcie pewnego stężenia projektowego:

$$c_{p2} = n_1 \cdot c_{A2}^*, \text{ g/m}^3 \quad (22),$$

gdzie wg literatury [3] przyjmuje się $n_1 = (1,1 \dots 1,2)$, średnio $n_1 = 1,15$.

Schemat stężeniowy absorbera dla celów algorytmu optymalizacyjnego przedstawia rysunek 9, na którym zaznaczono dwie linie operacyjne: rzeczywistą (technologiczną) oraz projektową. Wyboru wersji spełniającej założenia projektowe dokonuje się w trybie następującej procedury:

- wyznaczenie sprawności projektowej

$$\eta_p = \frac{c_{A1} - c_{A2p}}{c_{A1}} \quad (23);$$

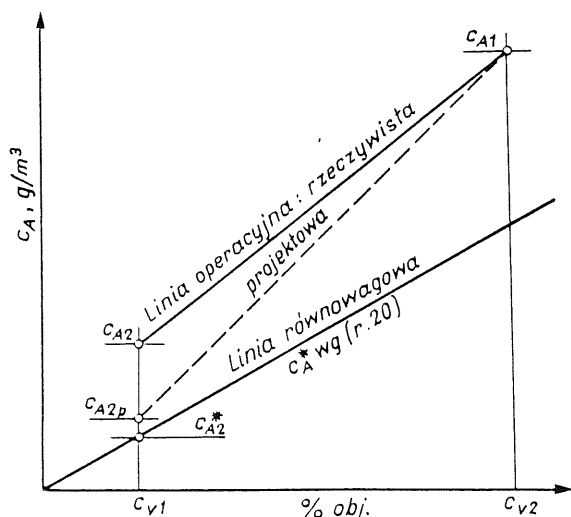
– wyznaczenie projektowego parametru m_p wg równania (19), dla sprawności projektowej η_p wg równania (21) i wartości projektowych b i n ;

– wyznaczenie technologicznego parametru m_t wg równania (19) dla technologicznych wartości b i n oraz sprawności technologicznej η_t , obliczonej ze wzoru:

$$\eta_t = \frac{c_{A1} - c_{A2}}{c_{A1}} \quad (24);$$

– określenie współczynnika k_r , który oznacza redukcję iloczynu procesowego $(k_A \cdot F)$ jako:

$$k_r = \frac{m_p}{m_b} = \frac{(k_A \cdot F)_p}{(k_A \cdot F)_b} \quad (25),$$

Rys. 9. Schemat stężeniowy absorbera wg algorytmu optymalizacyjnego

gdzie: $(k_A \cdot F)$ – jednostkowa wydajność wymiany masy kolumny projektowej (indeks p) i kolumny badawczej (indeks b), do której odnoszą się wartości pomiarowe, zebrane w tablicach 2 i 3;

– wielkość węzła absorpcyjnego spełniającego założenia projektowe jest odniesiona do jednostki badawczej:

$$(k_A \cdot F)_p = k_r \cdot (k_A \cdot F)_{bi} \quad (26),$$

gdzie: $(k_A \cdot F)_{bi}$ – oznacza kolumnę badawczą w i -tym pomiarze, tj. przy określonych parametrach technologiczno-procesowych. Jeżeli $k_r < 1$, tzn., że dla zrealizowania założeń projektowych wystarcza jedna kolumna badawcza. Wartość $k_r > 1$, odpowiada niezbędnej, całkowitej liczbie jednostek badawczych lub sekcji absorpcyjnych;

– wybierając optymalne parametry projektowe kolumny przemysłowej w oparciu o przedstawioną procedurę otrzymujemy zbiór wartości:

$$k_r \in (a_1, a_2, \dots, a_i, \dots, a_{n-1}, a_n) \quad (27),$$

w którym infimum (a_i) określa optymalny wariant. Wartości elementów zbioru przedstawia tablica 4. Na rysunku 10, przedstawiono parametr optymalizacyjny k_{ri} w funkcji tylko jednego parametru, a mianowicie natężenia przepływu gazu $\dot{V}$, gdyż wg tablicy 2, pozostałe wielkości jako mało zmienne, traktuje się w tej analizie jako parametryczne. Analiza graficzna zbioru wskazuje, że cechy optymalne posiada pomiar 5, zaś wymagania projektowe spełniają pomiary o warunku $k_{ri} < 2$, a więc w zakresie natężeń przepływu gazu $\dot{V} \in (30 \dots 55) \cdot 10^3 \text{ m}^3/\text{h}$, co jednoznacznie określa parametry kolumny przemysłowej, odwzorowującej modelową konstrukcję kolumny badawczej.

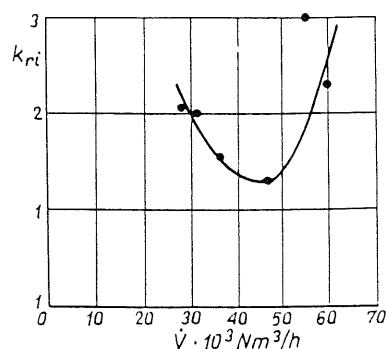
Podsumowanie i wnioski

Podjęte badania pozwoliły, poprzez praktyczną weryfikację, adaptować model absorpcji benzolu w oleju płuczkowym

Tablica 4

Wartości elementów zbioru optymalizacyjnego

Pomiar	c_{p2} g/cm ³	η_p	m_p	m_b	k_r
1	9,82	0,6695	3,9779	1,9320	2,0590
2	5,80	0,8553	4,8241	1,6026	3,0102
3	6,29	0,8287	–	–	–
4	9,19	0,7123	4,7133	2,0393	2,3112
5	8,82	0,7027	2,7851	2,1134	1,3178
6	7,69	0,7392	3,4228	2,2072	1,5507
7	8,15	0,7188	4,2112	2,1016	2,0018

Rys. 10. Graficzna interpretacja zbioru optymalizacyjnego

w kolumnach z wypełnieniami kształtkowymi, do nowego typu kolumny z wypełnieniem komórkowym, o odmiennym, barbotażowym reżimie pracy. W oparciu o opracowany algorytm, zracjonalizowano procedurę projektowania i eksploatacji wężla absorpcji benzolu. Podsumowując, należy stwierdzić, że:

– przeprowadzone badania potwierdziły przydatność innowacyjnego rozwiązania jakim jest kolumna z wypełnieniem komórkowym do adsorpcji benzolu z gazu koksowniczego, umożliwiającą osiągnięcie końcowego stężenia benzolu w gazie około $1,6 \text{ g/m}^3$;

– zmodernizowany węzeł o przepustowości $65\,000 \text{ m}^3/\text{h}$ gazu koksowniczego powinien zawierać dwie kolumny o średnicy $\varnothing 2400/2800 \text{ mm}$ i wysokości 9500 mm , dając w stosunku do rozwiązania tradycyjnego redukcję pojemności około 25-krotną oraz około 22-krotne zmniejszenie masy kolumn;

– stosując kolumny z wypełnieniem komórkowym, istnieje możliwość głębszego oczyszczania gazu koksowniczego, co posiada określone implikacje w zakresie ochrony środowiska i relacji ekonomicznych;

– odmienny reżim hydrauliczny kolumny powoduje głębsze oczyszczanie gazu koksowniczego z zanieczyszczeń stałych, penetrujących kolumny poprzedzające kolumnę badawczą. Zanieczyszczenia kumulowały się w obiegu cyrkulacyjnym i wymagały okresowego usuwania z części retencyjnej kolumny;

– kolumna tego typu może być zastosowana jako jednostka zunifikowana do selektywnego oczyszczania gazu koksowniczego z: zanieczyszczeń stałych za pomocą wody obiegowej, siarkowodoru za pomocą wody amoniakalnej, amoniaku za pomocą wody obiegowej i benzolu za pomocą oleju płuczkowego. Rozwiązanie takie umożliwi podwyższenie jakości gazu koksowniczego oraz istotnie obniży koszty eksploatacyjne poprzez eliminację znacznej ilości pomp cyrkulacyjnych;

– intensywność procesowa wypełnienia komórkowego występuje również w obrębie niskich stężeń w przedziale (1000...20) ppm. Szersze badania w zakresie absorpcji dwutlenku siarki, amoniaku, jak i aplikacje przemysłowe w zakresie głębokiego osuszania chloru stężonym kwasem siarkowym oraz absorpcja fluorowodoru z wytworzeniem 20-procentowego kwasu fluorowodorowego, a także chemisorpcji tlenków azotu w roztworach sody, potwierdzają intensywność procesów absorpcyjnych w specyficznym reżimie hydraulicznym, generowanym przez wypełnienie komórkowe.

Wykaz oznaczeń

$\dot{V}_o$	– objętościowe natężenie przepływu oleju świeżego,	m^3/h
m_o	– masowe natężenie przepływu oleju świeżego,	kg/s
$\dot{g}_{o1}$	– gęstość zraszania sekcji I,	$\text{m}^3/\text{m}^2 \cdot \text{h}$
$\dot{g}_{o2}$	– gęstość zraszania sekcji II,	$\text{m}^3/\text{m}^2 \cdot \text{h}$
$\dot{V}_{c1}$	– natężenie przepływu oleju w cyrkulacji,	m^3/h
t_o	– temperatura oleju świeżego,	$^{\circ}\text{C}$
t_c	– temperatura oleju cyrkulującego,	$^{\circ}\text{C}$
c_{o1}	– stężenie objętościowe benzolu w oleju świeżym,	%
c_{o2}	– stężenie objętościowe benzolu w oleju wylotowym,	%
x_1	– stężenie masowe benzolu w oleju świeżym,	%

$\dot{m}_{Ao}$	– ilość benzolu absorbowanego w oleju,	kg/h
x_A	– ułamek molowy benzolu w oleju płuczkowym,	kmol A/kmol
$\bar{m}_o$	– jednostkowe zapotrzebowanie oleju,	$\frac{\text{kg (oleju)}}{\text{m}^3 (\text{gazu})}$
$\dot{V}$	– natężenie przepływu gazu,	$\text{m}^3/\text{s}, \text{m}^3/\text{h}$
$\dot{g}_1$	– masowa prędkość przepływu gazu,	$\text{kg/m}^2 \cdot \text{s}$
ρ	– gęstość gazu,	kg/m^3
t_1	– temperatura gazu wlotowego,	$^{\circ}\text{C}$
t_2	– temperatura gazu wylotowego,	$^{\circ}\text{C}$
w_1	– prędkość przepływu gazu w przekrojach I i II,	m/s
w_2	– prędkość przepływu gazu w przekroju III,	m/s
F_1	– czynnik przepływowy gazu w przekrojach I i II,	$\text{m/s} \cdot (\text{kg/m}^3)^{0.5}$
F_2	– czynnik przepływowy gazu w przekroju III,	$\text{m/s} \cdot (\text{kg/m}^3)^{0.5}$
c_{A1}	– stężenie benzolu w gazie wlotowym,	g/m^3
c_{A2}	– stężenie benzolu w gazie wylotowym	g/m^3
c_{A2}^*	– stężenie równowagowe benzolu w gazie wylotowym,	g/m^3
$\dot{m}_{Ag}$	– ilość benzolu absorbowanego z gazu,	kg/h
p	– ciśnienie statyczne gazu,	Pa, MPa
p_o	– ciśnienie barometryczne	Pa
p_2	– ciśnienie gazu poza sekcją absorpcyjną,	Pa
p_A^*	– równowagowe ciśnienie cząstkowe benzolu w gazie nad lustrem oleju,	Pa
p_A	– ciśnienie nasyconej pary benzolu,	Pa
Δp_1	– spadek ciśnienia gazu na wypełnieniu I,	Pa
Δp_2	– spadek ciśnienia gazu na wypełnieniu II,	Pa
Δp_3	– spadek ciśnienia gazu na wypełnieniu III,	Pa
Δp_w	– sumaryczny spadek ciśnienia na wypełnieniach I i II,	Pa
Δp_k	– całkowity spadek ciśnienia w kolumnie,	Pa
F_o	– obliczeniowa powierzchnia wymiany masy,	m^2
F	– rzeczywista powierzchnia wymiany masy,	m^2
k'_A	– molowy współczynnik przenikania masy,	$\text{kmol}/(\text{m}^2 \cdot \text{s}) \cdot \text{Pa}$
k_A	– współczynnik przenikania masy,	$\text{kg}/(\text{m}^2 \cdot \text{s}) \cdot \text{Pa}$
F_g	– czynnik przepływowy,	$\text{m/s} \cdot (\text{kg/m}^3)^{0.5}$
$\dot{g}_{cv}$	– objętościowa gęstość zraszania cieczą,	$\text{m}^3/\text{m}^2 \cdot \text{h}$
M_o	– masa molowa oleju,	kg/kmol
M_A	– masa molowa benzolu,	kg/kmol
n_z	– zamiennik stężeń	
δ	– błąd bilansowy,	%
k_s	– wskaźnik strat produkcyjnych benzolu,	%

- η_A – sprawność absorpcji benzolu
w oleju płuczkowym
 η_r – sprawność równowagowa węzła
absorpcji
 η_t – sprawność technologiczna węzła
absorpcji
 ε_k – współczynnik efektywności pro-
cesowej kolumny
 η_z – zredukowana sprawność węzła
absorpcji,

$$\eta_z = \eta_A = 1 - \frac{b + n[\exp(m \cdot b) - 1]}{b + \exp(m \cdot b) - 1}$$

m, b, n – czynniki równania modelowego

- Δp_{Am} – jednostkowa siła napędowa wy-
miany masy Pa
 N_{og} – liczba jednostek wymiany
masy.

Literatura

1. *Hobler T.*, Dyfuzyjny ruch masy i absorbery. Warszawa 1976.
2. *Korobčanski I.E., Kuznecov M.D.*, Rasčety apparatury dlja ulavlivanija chimičeskich produktov koksovania. Moskwa 1972.
3. *Selkov A.K.*, Spravočnik koksochimika. Moskwa 1966.